

TÜRKİYE, SURIYE KRİZİNİ KÖTÜ MÜ YÖNETTİ?

MENSUR AKGÜN*

İstanbul | Ocak 2013 | # 5

Had Turkey responded with military action when its unarmed aircraft was shot down, or internationalized the Syrian crisis by reacting in a disproportionate way when a cannon ball was dropped to Akçakale, Turkey would be considered to have mismanaged the issue and found itself in an undesirable position. There is no doubt that after such a conflict, Turkey would be harmed in every respect, and likely desolated by its allies.

Bugün bir kamuoyu yoklaması yapılsa ve yukarıdaki soru sorulsa ezici çoğunluk Türkiye'nin Suriye krizini kötü yönettiğini söyler. Kimisi kategorik AK Parti karşıtlığından, kimisi ülkenin dış politika performansını içeriğini tam olarak anlayamadığı sloganlarla ölçtüğünden, kimisi de Türkiye'nin savaşa sürükleneceğinden samimi olarak korktuğundan "evet" der.

Biraz derinine indiğinizde Suriye krizi ile Libya krizi karşısında Türkiye'nin takındığı tutumun karşılaştırılmasının yapıldığını, iktidarın mezhepçilikle suçlandığını, hepsinden önemlisi de Suriye'nin geleceğinden endişe edildiğini, PKK varlığından ve etkisinin artacağından korkulduğunu görürsünüz. Bazılarının Suriye'de yaşanan trajediden Ankara'yı kısmen de olsa sorumlu tuttuğunu anlarsınız.

Türkiye'nin krizi kötü yönettiğini düşünenlerin çoğu müdahil olunmaması halinde Suriye krizinin tırmanmayacağını, muhalefetin sesini çıkartmayacağını varsaymaktadır. Bazıları Libya karşılaştırması yapsa da Suriye'de yaşananları şahsına münhasır addetmektedir. Onlar, Suriye krizini 2010 yılı sonunda Tunuslu bir seyyar satıcının kendisini yakmasıyla tetiklenen siyasal depresyonun ayrı tutma eğilimindedir.

Oysa Suriye'de yaşanan kriz Arap dünyasının genelini sarsan siyasal depresyonun ayrı düşünülemez. Türkiye soruna müdahil olsa da olmasa da Suriye değişecek, Türkiye dışındaki ülkeler bu krize tıpkı başka yerlerde gördüğümüz gibi müdahale edecektir. İran'ın, Katar'ın, Fransa'nın Suriye krizine er ya da geç müdahil olmaması, Amerika'nın doğrudan ya da dolaylı yollardan kendine yakın bir muhalif grubu ön plana çıkartmaması imkansızdır.

Türkiye, daha önce 1990 ve 2003'de Irak krizinde olduğu gibi ülkenin geleceğinin inşasında devre dışı kalacak. Buna karşın mülteci akımından yine etkilenecek, ticareti yine kesilecek, kamyonları yine Suriye topraklarından geçmekte zorlanacaktır. Suriye'de olanlara karşı kayıtsız kalması kurulmaya başlanan yeni Ortadoğu denkleminden dışlanmasına yol açacaktır. Bölgede var olan Türkiye imajı sarsılacaktır.

İktidar bu kez de tutarsızlıkla ve vurdumduymazlıkla, Suriye'de yaşanan insanlık trajedisine seyirci kalmakla suçlanacaktır. Tüm bu nedenler yüzden Türkiye'nin önünde soruna müdahil olmak dışında fazla bir seçenek yoktu. Yapılması gereken seçim müdahalenin ne şekilde olacağı yönündeydi. Türkiye tek başına askeri bir müdahaleye mi

kalkışacaktı, yoksa muhalefetin örgütlenmesine destek mi verecekti?

Türkiye, ikincisini seçti. Cumhuriyet döneminde üçüncü kez büyük bir sorunun kendi istediği şekilde çözülmesi için imkanlarıyla seferber oldu. İlki 1936-1939 yılları arasında Hatay'ın Türkiye'ye katılması için gerçekleştirdiği siyasi, askeri ve diplomatik müdahaleydi. Fransa ve İngiltere'nin İkinci Dünya Savaşı arifesinde dostluğuna olan ihtiyacı sayesinde, ama en çok da örgütlediği "muhalefetle" Hatay'ı topraklarına kattı.

İkinci denemesi Kıbrıs'tı. Orada da aynı şeyi yaptı. Sorunu henüz istediği şekilde çözememiş olsa da Enosis idealinin gerçekleşmesini, daha doğrusu adanın tamamının Yunanistan'a bağlanmasını engelledi. Türkiye direnmemiş, adadaki Türkleri örgütlememiş olsaydı belki bugün Kıbrıs sorunu diye bir sorun olmazdı, daha 1959 yılında bambaşka şekilde çözülmüş olurdu.

Şimdi Türkiye üçüncü büyük müdahalesini gerçekleştiriyor, tarihinde ilk kez rejim değiştirmek üzere bir ülkenin muhalefetini örgütüyor. Bu kez de başarılı olacağı ve Baas rejimini devrilmesine katkıda bulunacağı benzer. Şimdiye kadar ödediği bedel sorunun büyüklüğüne kıyasla yüksek değil. Bir uçağını iki pilotuyla birlikte anlaşılması ve anlatılması zor bir şekilde kaybetti. Akçakale'ye düşen bir top mermisi yüzünden de beş vatandaşı ne yazık ki hayatından oldu.

Türkiye soruna taraf olmasaydı uçağı düşürülmeyebilirdi, ancak top mermisi için böylesine yoğun bir çatışmada garanti vermek, Türkiye sınırının etkilanmemesini beklemek gerçekçi değil. Türkiye'yi bekleyen asıl tehdit bu olaylar karşısında siyasi kontrolünü kaybetmesi ve Suriye'ye müdahaleye kalkışmasıydı. Uçak krizi karşısında verilecek ani bir tepki daha büyük ve siyasi olarak kabul

edilemeyecek kayıpların ortaya çıkmasına yol açabilirdi.

Eğer Türkiye silahsız uçağı düşürüldüğünde askeri tepki verseydi, Akçakale'ye top mermisi düştüğünde orantısız bir mukabelede bulunup Suriye krizini uluslararasılaştırsaydı, sorunu o zaman kötü yönetmiş, içine kendi tercih ve arzusu dışında çekilmiş olurdu. Hiç şüphe yok ki böylesi bir çatışmadan Türkiye her açıdan yıpranmış olarak çıkardı. Müttefikleri tarafından yalnız bırakılma olasılığı da yüksekti.

Türkiye güç kullanmak yerine güç kullanma tehdidinde bulunmakla ve gerektiğinde de sınırlı alan ve miktarda güç kullanarak sorunu yönetti. Suriye muhalefetinin askeri ve sivil unsurlarının toprakları üstünde ve kendi kontrolü altında örgütlenmesini sağladı. Sorunla tek başına uğraşmak yerine kurduğu veya kurulmasına öncülük ettiği koalisyonlar aracılığıyla müdahil oldu.

Türkiye, Amerika'daki seçimler, Avrupa'daki kriz ve bazı ülkelerin de bir taşla iki kuş vurma, aynı anda hem Suriye'yi hem de Türkiye'yi yıpratma isteği yüzünden sorunla tek başına kalabilirdi. Ankara risk aldı fakat sabırla benimsediği politikasının parametreleri dışına çıkmadı. Sonunda NATO'nun kararı ve Patriot savunma sistemi marifetiyle müttefiklerini yanında buldu.

Patriotlar ileride belki uçuşa yasak bölge kurulması ya da Suriye'nin füzelelerinden Türkiye'nin korunması için kullanılabilir. Ancak gelen bataryaların asıl önemi müttefiklerinin Türkiye'nin Suriye politikasını benimsediklerini göstermesinden kaynaklanmaktadır. 2012 sonu itibarıyla Türkiye sorumluluğu tek başına üstlenme riskinden kurtulmuştur. Kısacası Türkiye bu krizi kendine en az zarar verecek şekilde yönetmiştir.

Suriye krizi Baas rejiminin devrilmesiyle sonuçlanırsa, ki bütün göstergeler o yöndedir, Türkiye'nin bölgesindeki

ağırlığı daha da artacaktır. Kürt sorununun çözüm adresi de zaten Suriye değil Türkiye'dir. Bundan sonraki meydan okuma Suriye'nin istikrarının yeniden sağlanması, Irak ile ilişkilerin normalleşmesi, Filistin sorununun çözümü için samimi çaba harcamaya Obama yönetimin ikna edilmesidir. Bir de Türkiye başarısına rağmen mütevazı olmak zorundadır...

*Prof. Dr. Mensur Akgün Küresel Siyasal Eğilimler Merkezi'nin Direktörü'dür.